

Minulost, která bolí

VÁŽENÉ ČTENÁŘKY, VÁŽENÍ ČTENÁŘI,

fotografie na obálce tohoto čísla *Paměti a dějin* vybízí k zamyšlení. Zobrazuje pomník 53 obětí jihomoravské části železné opony u Mikulova. Každá sedmimetrová stéla s vypáleným jménem představuje jeden osud. Teprve při pohledu z dálky tvoří zdánlivě jednotnou hmotu, a tak to je i v životě, jednotlivé osudy splývají v čase a místě až z odstupu.

Podobné pomníky a památníky podél celé železné opony jsou jednou z forem vypořádání se s tragickou minulostí let 1948–1989. Informace o mnohých z nich najdete v tomto čísle. Je dobré si uvědomit, že každý pomník se jménem mrtvého u železné opony je malým vítězstvím – totalitní režim počítal s tím, že tato jména nebudou zveřejněna, mrtví skončí v neoznačených hrobech a nikdo si je nikdy nepřipomene.

Jenže vyrovnání se s minulostí se neodehrává jen prostřednictvím pomníků a památníků a odkrývání zapomenutých tragédií. Jde také o to, abychom se dokázali čestně postavit k obětem a potrestali zločiny. A nabídli příbuzným podporu a pomoc, stejně jako studentům, dětem i dospělým vzdělávací programy a místa k edukaci.

Všechny formy vypořádávání se s minulostí by měly být v jakési pomyslné rovnováze. Je nepochybné, že v tomto směru Česká republika selhává. O tom, jak se podařilo, či nepodařilo potrestat pachatele komunistických zločinů, a především těch od železné opony, píše Neela Winkelmannová i Martin Slávik. Nabízí důležitá srovnání: Počty trestně stíhaných v Česku za komunistické zločiny jsou v nepoměru k počtu obětí. A také k počtům stíhaných za podobné trestné činy v sousedním Německu. Tam je navíc i zjevná snaha potrestat v první řadě ty, kteří stáli na vyšších stupních rozhodovací pyramidy.

V rozhovoru se proto vyjadřuje k výsledkům práce policejního Úřadu dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu jeho nový ředitel Dalimil Sypták.

Vysvětluje také, proč tato instituce odstranila z internetových stránek informace o postizích za komunistické zločiny. Trochu jiný pohled na stejnou problematiku nabízí text Pavla Žáčka. Dne 4. března 2024 proběhl na půdě Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR seminář s názvem *Úřad dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu včera, dnes a zítra*. Právě na něm zazněly některé otázky na orgány činné v trestním řízení ohledně vyšetřování zločinů komunismu. A také kritika způsobu, jakým tento úřad pracuje, a především jakou rychlostí případy řeší.

Smutné čtení nabízí text o důchodech vyměřovaných za minulého režimu. Jeho autor Milan Bárta zmapoval, jak komunistický režim své prominenty zvýhodňoval a naopak v systému sociálního zabezpečení upozadoval své odpůrce. Tyto pokřivené vztahy ovšem dodnes nebyly zcela narovnány, což je šokující zjištění.

Málokterý jednotlivec udělal pro nápravu historických křivd v naší malé zemi tolik jako advokát Lubomír Müller. Nic víc k rozhovoru s ním není třeba dodávat, stačí si ho přečíst.

Jaroslav Rokoský ve svém mimořádném textu přibližuje osud konkrétní selské rodiny a současně mapuje úsilí o nápravu historických křivd až do současnosti. Dočtete se v něm, jak dopadl poslední soud o „selskou spravedlnost“ letos v lednu. O jiné nápravě historických křivd píše Daniel Povolný, když se zamýšlí nad odškodňováním obětí srpna 1969.

Ale v tomto hledání vztahu k temné minulosti nejsme sami. Ačkoliv je Španělsko pluralitní demokracií již téměř padesát let, problémy s vyrovnáváním se s dědictvím doby nesvobody řešilo také. V pohledu na Pyrenejský poloostrov nabízí Stanislav Škoda i možnost přemýšlet nad tím, jak moc a dlouho mohou rány minulosti bolet...

Milé čtenářky a milí čtenáři, za celý autorský i redakční tým *Paměti a dějin* vám přeji inspirativní čtení.

LUDEK NAVARA